

Saramago Bilbon

Jon ALONSO

Ondoren datorren testua 1999ko urriaren 7an irakurri zuen Jon Alonsok Bilboko Bidebarrieta Udal Liburutegian, José Saramago idazle portugaldarra bertan zegoela, bere liburu bat, “*Historia do Cerco de Lisboa*”, euskaraz lehen aldiz argitaratu zela-eta, itzulpena aurkezteko egin zuen bidaia zela kausa. Testuak, bere laburrean, une horrek euskal itultzaileentzat eduki zuen garrantzia islatzen du, eta, bere apalean, talde honek bere eguneko jardunean edukitzen dituen zailtasunen berri ematen du.

Ni neu ere, zuek bezala, Jose Saramagoren hitzak entzuteko etorri naiz hona, halabeharrak hau bezalako toki nabarmenean eta seguru asko ez oso merezian jarri nauen arren; beraz, labor mintzatuko naiz, lau ideia adierazteko asmoz:

63

Lehenbiziko gauza da Jose Saramagori diodan eskerrona publikoki azaltzea; gaur Bilbon gertatu dena —edo gertatzen ari dena— literaturaren mundu zail

eta askotan azpijokuz eta trabaz beterikoan gutxitan ikusten dena da: mundu zabalean ospea, izena eta entzutea irabazi duen idazle handi bat milaka irakurle gutxi batzuk baizik ez dituen hizkuntza apal bati babeska eman nahi izatea. Horregatik, luze hitz egin beharko nuke nire eskerronaren lekukotasuna eman nahiko banu, eta luze hitz eginik ere ez nuke eskerron horren neurria ematea lortuko. Horregatik, luze hitz eginik ezin, eta labor, baina bihotzez, bilduko dut nire une honetako sentimendua: eskerrik anitz, eskerrik asko, Jose Saramago, itzulpen honen aurkezpenean parte hartu nahi izan dizulako.

Bigarren kontua Jose Saramagoren obraz hitz pare bat esatea izango litzateke; Jose Saramagoren obra oso luzea da, genero askotako lanak biltzen ditu eta, agian datua hain eza-guna ez den arren, itzulpen-lanak ere, etya ez gutxi, hartzen du bere baitan. Horregatik, batzuetan, errezena joaz, bere obra guztiari buruz ez eta bere nobelei buruz mintzatzen gara, nobelak baitira famarik handiena eman dioten lanak. Dena esanda dago bere obrari eta bere nobelei buruz, eta nik ezer gutxi gaineratuko dut; gehienez ere, bi gauza: bata, hobe dela Saramagoren obretako bat irakurri hari buruz esaten dena irakurri edo entzun baino, eta biga, nik, nire aldetik, ezaugarri bat nabarmenduko nukeela Saramagoren nobelagintzan; ezaugarri hori osotasuna da, edo, nahiago bada, koherentzia. Azken hogeitabi urtetan Saramagok idatzi dituen 9 nobelek —eta etorriko direnek— unibertso bakar bat islatzen dute, eta bertan giza-

kion espeziea dago erretrataturik, gure espezieak dituen alderdi on baina baita ikaragarri guztiekin ere. Benetan uste dut jendeak nobela horietan azalerazten den panoramari buruz ausnarketa egingo balu, sakon eta luze, egileak berak egiten duen bezala, zerbait aldatuko litzatekeela mundua ulertzeko gure ikuspegian.

Hirugarren gauza euskal bertasioaz hitz egitea da. Aldez aurretik aitortu behar dut lotsa piska bat ere badudala gaur egokitu zaidan eginbehar hau dela kausa. Jose Saramagoren *Lisboako Setioaren Historia* euskaraz edukitzea ez da apetak edo kapritxoak agindurik egin den zerbait; aitzitik, testuinguru baten barruan dago; testuinguru hori da hainbat itzultzaile eta zuzentzaile egiten ari diren ahalegina, gure lehen maisu zaharraren —Bernart Etxepareren— agindua betez, euskara eta bizitza, euskara eta mundua, euskara eta plaza uztartzeko. Nik nahiko nuke gaur lankide guztiek senti dezatela euren burua ordezkaturik, eta uler dezatela beraiek ere, nire bidez baizik ez bada, badaudela, bere nahia hori baldin bada, bederen.

Laugarren gauza huskeria bat da, edo anekdota bat, nahiago baduzue, agian nahikoa serio aurkituko dituzuen hitz hauetan umore piska bat sartzeko eta, bide batez, nire hitzei bukaera emateko; anekdota da behin ari nintzela beste hainbat itzultzaileekin hizketan, eta mintzatzen ari ginen gure keria eta maniei buruz; zehatzago esanda, elkarri kontaktzen ari ginen zer egiten zuen bakoitzak testu aberats, jori, eder eta estilo handiko batek mahaigainean jartzen dituen zailtasunak gaingintzeko, hau da, zer keinu, zer jokabide hartzen zuen bakoitzak, zeri

64

ekiten zion; izango da, noski, mendian ibiltzera joango dena, edo kalera aterako dena; hizketan ari ginen talde hartan gehienak, edo denak, neska zirela uste dut; denek etxean egiten genuen lan; hortaz, han ikusi zen joera nagusia hauxe zela; ordenadore aurretik altxa eta etxekolanetan hastea: dela harrikoa egitea, dela esko-batzea, dela labadora martxan jartzea... Berehala ikusi nuen neure burua haiek esan-

ten zuten hartan, nik neuk ere horretarako joera baitaukat; izan ere, aitortuko dizuet *Lisboako Setioaren Historia* euskaratzen ibili naizen bitartean, nire alkandorak sekula baino hobeki lisatuak egon direla.